

"Mağdur", ama "Mağrur" Bir Bilim İnsanın Hikayesi... Prof. Dr. Turhan USLU

Sayın Hocam, 10 yıl önce İskenderun'da yapılan "Çevre ve Enerji" panelinde birlikte konuşmacı idik. Aradan geçen bu 10 sene zarfında, başınıza birçok "çorap örüldü". Aslında bu son 1020 sene içinde ülkemizin başına da bir çok "çoraplar örüldü". Yani "mağdur" bir bilim insanı olarak çok kişisel gibi gözükse de bu ilginç serüveniniz; ülkemizin "neden", "nasıl" bataklığa ve çıkmaza sokulduğunun da ipuçlarını içinde barındırıyor, bugün içinde bulunduğumuz durumu anlamamıza yardımcı oluyor esasen.. Bu açıdan EMO ve TMMOB camiasıyla paylaşmak istedik yaşadıklarınızı... Ama öncelikle dilerseniz, bu "trajikomik" serüveninize geçmeden önce, bilimsel kariyerinizden biraz bahsedebilir misiniz lütfen?

Bilimsel kariyerim 4 Nisan 1969 tarihinde Ankara Üniversitesi, Fen Fakültesi, Botanik Kürsüsüne asistan olarak girmemle başlıyor. 7 Mayıs 1974 tarihinde doktor, 3 Haziran 1982 tarihinde yardımcı doçent, 9 Haziran 1983 tarihinde doçent ve 22 Ekim 1990 tarihinde profesör unvanını aldım. 2 Şubat 1983 tarihinde Ankara Üniversitesi'nden Gazi Üniversitesi'ne geçmek zorunda kaldım. Bu süreçte olanaksızlıklar ve engeller nedeniyle ancak 91 yayın yapabildim. Bu yayınlar ile onlarca yeni bitki topluluğu, yüzlerce yeni kara bitkilerini bilime kazandırdık. Türkiye ve Kuzey Kıbrıs kıyılarında uluslararası değerinde zengin biyolojik varlıklar taşıyan alanları tespit edip korunmaları konusunda ısrarla vurguladık.

Saniyorum her şey, eski adıyla Türkiye Elektrik Kurumu adına hazırladığınız, ancak TEK tarafından "uygun" bulunmayarak, hasır altı edilen ve kamuoyuna açıklanması yasaklanan; "Yatağan ve Yeniköy Termik Santrallerinin Çevre Etkisi" raporuyla başladı ve devam etti...

Üniversitede her gerçek bilim adamının başına gelen engel ve sıkıntılar gibi benim de başıma gelenler üniversiteye adım atar atmaz başladı diyebilirim. Fakat iplerin kopması 1978 yılında gerçekleşti. Bu tarihten bir yıl önce doktora çalışmamda topladığım bitkileri Fakülte dergisinde yayınlamak istediğimde yazıyla değersiz, sözlü olarak daha ağır ifadelerle yayıma izin vermeyen kürsü müdürü profesör 1978 yılında zengin bitki koleksiyonumu bende hiç örneği kalmadan fakülte herbaryumuna koymamı emretti. Henüz yayınlanmamış bu bitkiler herbaryuma konulduğunda, bu bitkilerin söz konusu kişi tarafından yayınlanması dışında, daha birçok mahzurları ortaya çıkacaktı. Yine aynı süre zarfında doktora hocam da, tüm bitki koleksiyonumuzun listesini tehdit ile istemekteydi. Bu emir ve tehditlere karşı çıkınca kürsü kurulunda tüm öğretim üyelerinin huzurunda bana savaş açıldığı belirtildi. Bu savaşın ilk sonucu Türkiye'deki hemen tüm meslektaşlarıma bana selamı, gelip gitmeyi, konuşmayı ve yayımlarımı literatürlerinde kullanmayı kesmesi oldu ve böylece uzun, ince bir yola girmiş olduk. Termik santraller için anılarımdan bazı kısa başlıklar verecek olursam, 1986-1987 yıllarında bir yıl süreyle TEK'in çevre danışmanlığını yaptım. Yatağan'a gönderilip benden rapor istendiğinde verdiğim ilk rapordan sonra, Tunçbilek ve Seyitömer Termik Santrallerini çalışmam istendi ve uzun bir süre Yatağan'a gönderilmedim. Yatağan'a ikinci ve son kez gittikten sonra, ziyaretim ve raporum sebebiyle durumdan hoşnut kalınmadığı açıkça belli edildi. 1992 yılında Yeniköy Termik Santrali için TEK tarafından bir araştırma istendi. O tarihe kadar TEK'çiler tarafından Yeniköy Termik Santrali çevresine hiçbir kötü etkisinin bulunmadığı şeklinde tanınıyordu. Yaptığım araştırmada bölgeye 7 seyahat yapıp 531 yerleşme yeri ve civarındaki bitkilerdeki özellikle SO₂ gazı etkisini araştırdım. Yatağan ve Yeniköy Termik Santralleri birbirlerine yakın olduğundan (Kemerköy o tarihlerde işletmeye açılmamıştı) tek bir santral gibi çevresine etki yaptığını tespit ettim. 63 doğal, 59 tarım ve 40 egzotik (dış menşeli) ve toplam 162 çeşit bitkinin etkilenme derecelerini verdim. Bunların birçoğunun şiddetli etkilendiğinden yok olma tehlikesi ile karşılaşacaklarını belirttim. Raporumu yanlış bulup yeniden yazmamı istediler, fakat sorumluluğun bana ait olduğunu belirtip değiştirmedim. Raporumu duyup TEK'ten isteyen bazı basın mensupları ve çevrecilere "ne yapacaksınız o değersiz ve yanlış raporu" demişler.

1990 yılında TMMOB Orman Mühendisleri Odası Çevre ve Ormanlık Kurulu Başkanı olarak Yatağan'da termik santral ile ilgili bir konferans ve termik santral çevresine bir gezi düzenledik. Gezi ve konferans süresince polisi hep peşimizde gördük. 1990 yılında Soma Belediyesi termik santral ile ilgili bir araştırma için şartlarımı sordu; "masraflarını (gidiş-geliş otobüs, yatacak yer ve yemek) karşılayın yeter" dedim. Birinci gidişim sonunda santral etkisinin ne kadar uzaklara

yayıldığını belirttiğimde, hemen bir konferans vermeme istediler. Emniyetten bir yetkili gelip konferansı vermememi istedi, ama verdim. İkinci gidişimde Soma Belediyesi'nin araştırmamı yapmam için değil, yapmamam için çaba harcadığını görünce araştırmayı bırakmak zorunda kaldım.

Gelelim üniversitede yaşadıklarınıza, sizi "Orman Fakültesi" sürgün etme çabalarına, buna karşın sürdürdüğünüz "onur savaşınıza" ve "hukuk mücadeledenize"...

Kastamonu'ya sürülme olayından öncekileri çok kısa özetlemek gerekecek. YÖK'ün kurulması ve bunu takiben rektör, dekan ve bölüm başkanlarının çok geniş yetkilerle donatılması sonucu önce sözlü olarak; Ankara Üniversitesi'nden kovuldum. Gazi Üniversitesi'ne bitki koleksiyonunu bırakmadan gitmem nedeniyle 7 ay maaş nakil belgem gönderilmedi. Doçentlik sınavlarında da aynı istek önüme konuldu, bu unvan mahkeme ve mücadeleler ile alınabildi. Gazi'de ise 18 yıl süresince bir yıl dışında hiç ders ücreti alamadım. Aynı fakültede 4 maaş tutarında ders ücreti alanların olduğu söylentilerini herkes duyuyordu. Yani sadece 1 maaş alanların yanında 5 maaş tutarında para alanlar bulunuyordu. 18 yıl içinde sadece 2 tez yönetebilirken aynı bölümde 3040'ın üzerinde tez yönetenler bulunuyordu. Yıllarca odanda bir eşyaya, kitaba veya bir alete gereksinimin var mı diye soran olmadı. 1984 yılında araştırma görevlisi alımı sınavında jüri başkanı olarak ben, daha sınav kağıtlarını okumadan sınav sonuçlarının açıklanmasına itiraz etmemden dolayı hemen hiçbir sınavın jürisine sokulmadım. Doçentlik kadrosu verilmediğinden 7.5 yıl doçent maaşı alamadım. 1986 yılında doçentlik kadrosu için açtığım dava için mahkemeden 6 yıl sonra; "profesör olduğunuz anlaşıldığından konusu kalmayan davanız düşmüştür " cevabını aldım. Profesörlüğe başvuru dilekçem 2 mahkeme kararına rağmen 1.5 yıl işleme sokulmadı. 2000 yılında Uluslararası Kıbrıs Kongresi'ne katılmama izin verilmedi. Tüm bu birikimlerin sonunda, sonuçlarını da tahmin ederek, Mayıs 2000 tarihinden itibaren önce Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık ve Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere "Gazi Üniversitesinin durumu " başlıklı 11 sayfalık bir mektup ile 18 yıldır bu üniversitede gördüğüm keyfilik ve hukuksuzlukları örnekleri ile yazarak gönderdim. Bunun üzerine üniversite tarafından email ile mektup gönderme, gazeteye demeç verme ve devamsızlık gibi iddialar ile hakkımda 7 soruşturma açıldı, biyolog olmama rağmen Kastamonu Orman Fakültesi'ne "gereksinim var" diye sürüldüm ve orada da sıfır saat ders yükü ile oturtuldum. Bunun üzerine haftanın her günü Kastamonu'da olmamak için yasal yıllık iznimi istedim ve bu istemim reddedildi. Devamsızlık durumumu takip için güvenlik görevlileri görevlendirildi. İki kademe ilerlemesinin durdurulması karşılığı maaş kesme ve iki uyarı cezası dışında, Ankara Gazi'deki odamdan eşyalarım Kastamonu'ya geçici görevle gönderilmeme rağmen boşaltıldı. Kastamonu Valiliği İnsan Hakları Kurulu ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurularında bulundum. Mahkeme sürgün ile ilgili yürütmeyi durdurma kararı verdi. Bu karara üniversite itiraz etti ve buna mahkemece 27.6.2001 tarihinde yine ret cevabı verildi. Aynı gün; konusu, soruşturmacısı belirtilmeyen ve haberimin olmadığı yeni bir soruşturma açılmış ve anayasaya da aykırı olarak savunmam alınmadan 2.7.2001 tarihinde üniversite ile ilişkim kesilmişti.

Şöyle geriye dönüp baktığınızda, 32 senelik bilimadamlığı kariyerinizde yaşadıklarınızdan ve bu ülke, doğa ve çevre için yaptığınız mücadelelerden sonra hiç pişmanlık duydunuz mu? Keşke bir deterjan veya yatak reklamında "bilimsel olarak" bu ürünleri test edip onaylasaydım ya da "olumlu ve paralı" güzel ÇED raporları hazırlasaydım dediğiniz oldu mu acaba? Yani kısaca; "huzursuz bilimadamı" olmak yerine "huzurlu filmadamı" olsaydım diye düşündünüz mü hiç?

Üniversite'deki bu keyfilik ve hukuksuzluklar için çeşitli mahkemelerde 14 dava açtım. Gazete ve dergilerde 33 demecim çıktı. 1989 yılından beri devletin hemen tüm organlarına yazılı olarak başvurdum. Haksız ders parası kazanılmasını 1996 yılında Sayıştay'a bildirdim ama cevap alamadım. 4000'in üzerinde gazeteci, öğretim üyesi, bürokrat vb. üniversite ile ilgili belgeler gönderdim. Mesajlarımda Türkiye'nin bu üniversiteler ile geleceğe hazırlanamayacağını söylüyordum. Devletin tüm yetkililerine Türkiye ve Kıbrıs kıyı bitki örtüsü ve buralarda korunması gereken kıyıları konusunda Türkiye'deki tek uzman olduğumu belirtmeme rağmen YÖK ve diğer yetkililer, Gazi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Rıza AYHAN ve onun eski ahbabı dekan Prof. Dr. Metin AKTAŞ'ın yanında yer aldılar. Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlığın iddialarımın araştırılmasını isteyen yazıları 1.8.2000 tarihinde intikal ettirilmesine rağmen, YÖK soruşturmasını üniversiteden ilişkiğimin kesildiği tarihlerde bitirdi. YÖK onlarca iddiadan 3'üne cevap verdi ve onları da haksız buldu. Hemen hiç kimseden destek bulamayınca her şeyin normal olduğu ve endişe edilecek bir durumun

olmadığı sonucu çıkmasına rağmen, ben hala bu gidişatı ve ne yapılmak istendiğini anlamış değilim. Çektiğim mesaj ve gazete demeçlerimin gelecekte tarihi bir belge olarak yeniden değerlendirileceğini ve üniversitelerin, belirli görüşlerin değil devletin üniversitesi olmasının gerekliliğinin gelecekte anlaşılacağını umuyorum. Yapılan hiçbir şeyin kimsenin yanına kar kalmayacağına inandığım için yaptıklarımın hiçbirinden de pişmanlık duymuyorum. 32 yılı aşan kariyerimi 14 soruşturma 1 sürgün ve 7 değişik ceza ile kapadım. Cezalar ile ilgili devam eden 4 davam olduğu halde, Türkiye'de adaletin çok geç tecelli etmesini istismar eden bu yöneticilere üniversiteyi bırakıp kariyerimi noktalayacağım.

Sayın Hocam, hem siz hem de ülkemiz adına, başınıza gelenlere çok üzüldüğümüzü ancak herseye rağmen verdiğiniz bu örnek (onurlu, yurtsever, gerçek bilimsani ahlakı ve sorumluluğuyla) mücadeleniz için de, sizi destek olduğumuzu ifade etmek istiyorum. Kişisel olarak ta, özellikle doğa, çevre adına yaptıklarınız ve bu söyleşi için teşekkür ediyorum.

Röportaj: Arif KÜNAR